

**CONGRESUL ASOCIAȚIEI « EIRENE » (GÖRLITZ, 10—14 octombrie 1967) ȘI
COLOCVIUL INSTITUTULUI DE STUDII GRECO-ROMANE DE LA BERLIN CU
TEMA « STUDIILE DE MICENOLOGIE ȘI UTILIZAREA MAȘINILOR DE CALCUL »**

(16 octombrie 1967)

DE

M. NASTA

Stăruind să promoveze studiile umaniste prin manifestări științifice internaționale, Asociația « Eirene » a izbutit să mențină o frumoasă tradiție a congreselor cu tematică largă și sugestivă, în deplin acord cu varietatea de preocupări umanistice din epoca noastră. Raportarea la valorile culturii clasice ne poate ajuta desigur să îmbogățim sensurile umanismului modern și ne obligă să trezim la viață o serie de preocupări savante sau erudite care se cer integrate într-o viziune istorică mai largă.

Congresul din R. D. Germană s-a deschis în dimineața zilei de 10 octombrie, în pitoreasca localitate de pe țărmul fluviului Neisse, cu o ședință inaugurală festivă, la care și-a dat concursul o formație de muzică de cameră, compusă din membrii corpului didactic al școlii de muzică Görlitz. În a doua parte a ședinței, prof. Johannes Irmscher a prezentat, sub forma unui discurs comemorativ, opera umanistului August Böckh, întemeietor al disciplinei cu profil enciclopedic: « *Klassische Altertumswissenschaft* ». Prilejul unui asemenea bilanț l-a oferit centenarul lui Böckh (sărbătorit și la Berlin, în ziua când se împlinea exact un secol de la moartea savantului german: 3 august 1867). Ultimul vorbitor al ședinței inaugurale a evocat într-o prelegere academică, ilustrată cu diapozitive, trecutul orașului în care ne aflăm (referatul se intitula, potrivit devisei străvechi, din Renaștere, a municipiului Görlitz: *Nulla via virtutis inuia*).

Următoarele ședințe s-au desfășurat pe secții, tratind următoarele teme:

1. Criza polisului grec; 2. Rolul plebei în epoca tîrzie a imperiului roman; 3. Descoperiri arheologice recente în țările socialiste; 4. Problema « clasicității » (mai exact: « *Das Problem des Klassischen als historisches archäologisches und philologisches Phänomen* »); 5. Elemente de continuitate în latina medievală; 6. Problematika traducerii tragediilor antice.

Ultima zi a Congresului (14 octombrie) a fost rezervată pentru informările curente despre activitatea comitetelor naționale care alcătuiesc Asociația « Eirene » și pentru alocuțiunea finală, rostită în latinește de ilustrul savant polonez Kazimir Kumaniecki.

În ansamblu, deși au lipsit o serie de raportori, lucrările reuniunii științifice pe care o prezentăm au adus contribuții de valoare, atît pentru cunoașterea substratului social-politic al fenomenului clasic cît și pentru definirea unor concepte cu caracter normativ, cum ar fi: canonul clasic în artele plastice și în arhitectură; evoluția normelor clasice în secolele ulterioare, pînă la diversificarea tendințelor « clasicizante »; actualitatea traducerilor din tragedia greacă și problema

găsirii unor corespondențe veridice pentru a reda valoarea poetică și conținutul bogat de idei al textelor clasice; semnificația unora din cele mai recente descoperiri arheologice în diferite țări socialiste.

Printre umanistii cu contribuții marcante, în cadrul problematicii schițate mai sus, cităm următoarele nume, însoțite de titlul referatelor:

— *La prima temă* prof. V. N. Iarcho (Moscova): *Die Krise der Vernunft in der attischen Tragödie als Widerspiegelung der Krise der athenischen Polis*. Autorul a discutat în special probleme de gnoseologie legate de atitudinea lui Oedip în tragediile lui Sofocle. În același cadru, lectorul Vladimir Iliescu a prezentat comunicarea: *Bemerkungen zur Aussenpolitischen Krise der westpontischen Griechenstädte in der 2-Hälfte des 4 Jhr.* (cu referiri speciale la invaziile scitice și la expansiunea macedoneană).

— *În cadrul temei nr. 2* (« Rolul plebei. . . »), semnalăm raportul principal, ținut de prof. V. Beșevliev (Sofia), și comunicările prezentate de V. Velkov (Sofia): *Plébs urbana in der Düzese Thrakien im 4. Jhr.* și de St. Mrosek (Torun): *Zur Lage der Bergarbeiter im spätrömischen Reich*.

— *La secția a 4-a* raportul principal, despre « Constituirea normelor clasice în evoluția generală, sincronică, a diferitelor arte din Elada secolului V î.e.n. », a fost încredințat arheologului prof. R. Heidenreich (Leipzig). Au mai prezentat comunicări deosebit de interesante E. G. Schmidt (Jena): *Voraussetzungen des Klassischen bei Sophokles*; L. Richter (Berlin): *Das Problem des Klassischen in der griechischen Musikgeschichte*; Verona Zinserling (Jena): *Bemerkungen zur Porträtkunst der attischen Hochklassik*; J. Werner (Leipzig): *Die griechische Sprache im Bewusstsein der antiken Griechen*. A suscitat vii controverse comunicarea profesorului J. Zinserling (Jena): *Klassische Kunst und Kunst der Gegenwart*.

În cadrul secției a 5-a menționăm raportul prezentat de J. Schneider (Berlin): *Probleme ale vocabularului latinei medievale*, și comunicările prezentate de K. Kumaniecki (Varșovia): *Die verlorene Consolatio des Cicero* și de St. Borzsak (Debrecen): *Zum Nachleben des Lateinischen in der Feudalgesellschaft*.

Deosebit de animate au fost lucrările secțiunii a 6-a, consacrate problematicii traducerilor. Referatul principal a fost întocmit de D. Ebener (Rehrbrücke), traducător de prestigiu al tragediilor lui Euripide. Comunicările și discuțiile au abordat o gamă largă de probleme, începând cu efectele psihologice ale traducerii fidele — prof. R. Schottländer (Berlin): *Der Grundsatz des « wirkungsetreuen » Übersetzens* —, trecind apoi la diferite aspecte ale receptării unor traduceri celebre (G. Perl (Berlin): *Bemerkungen zur Aufführung des Oidipus Tyrannos im Deutschen Theater in Berlin* — pe marginea transpunerii scenice a versiunii lui Hölderlin — și W. Schmitt (Berlin): *Erasmus als Euripidesübersetzer*), analizând în sfârșit și aspecte teoretice de bază, legate de probleme fundamentale, specifice traducerilor care urmăresc să găsească echivalențe poetice exacte și nu simple redări aproximative sau prozaice ale textelor. În acest sens au fost orientate analizele și punctele de vedere exprimate prin propriul nostru coreferat: *Translating the text of Greek tragedies — problems of poetical equivalence*. Tot de probleme specifice, cu caracter filologic și teoretic, s-au mai ocupat și următoarele comunicări: J. Lanowski (Wrocław), *Einige Probleme der Euripidesübersetzung*; B. Häsler (Halle/S): *Zur Übersetzung der Chorlieder in der griechischen und römischen Tragödie*; W. Hofmann (Leipzig): *Zur Übersetzung Plautinischer Catinca*.

În privința participării clasicistilor români la manifestările din R. D. Germană, menționăm că prof. M. Macrea a prezentat în ședința din 11 octombrie coraportul intitulat: *Untersuchungen zur Geschichte und Kultur des römischen Dazien*. Au trezit un interes deosebit observațiile cu privire la atestarea continuității elementului daco-roman în țara noastră, precum și precizările aduse în legătură cu statutul celor « Trei Dacii » de-a lungul deceniilor. Tot prof. Macrea a dat citire în altă ședință și coraportului Gabrielei Bordenache: *Monumente ale artei clasice și clasicizante în Scythia Minor*. Am menționat mai sus titlul și orientarea coraportului pe care l-am prezentat personal în secția de traduceri.

Înainte de a încheia capitolul acestor însemnări, se mai cuvine să reliefăm în mod special caldă ospitalitate de care au dat dovadă autoritățile municipale. În afară de conferința cu caracter de inițiere, menționată la începutul acestei cronici, tot sub auspiciile primăriei a fost organizată în seara zilei de 12 octombrie o recepție în sălile muzeului orășenesc. Clădirea este una dintre cele mai tipice pentru stilul baroc de la începutul veacului luminilor; portalul fastuos, stucaturile ingenioase în tonuri verzi-aurii, colecțiile de sticlărie și marchetăria discretă luceau la lumina lanternelor și a luminărilor, aprinse înadins pentru a crea o atmosferă de epocă « symposionului filologic ».

Pentru a face un bilanț final și obiectiv al congresului « Eirene » din R. D. Germană, se poate spune că obstacolele ridicate în calea participanților de un itinerar mai puțin accesibil, situat în afara traficului internațional, au dăunat în mod regretabil succesului deplin al acestei reuniuni științifice, care îmbina interesul de strictă specialitate al dezbaterilor cu atracțiile culturale de natură istorice, oferită de trecutul unui oraș renesanțist. Organizate într-un asemenea context, întrunirile asociației « Eirene » răsplătesc adeseori strădaniile organizatorilor și deschid orizonturi noi « peregrinului » clasicist.

★

Așa cum se poate vedea chiar din titlul acestei cronici, după congresul « Eirene », la interval de o zi, s-a ținut la sediul Academiei de Științe din Berlin conferința cu tema: *Anwendung Maschinelles Lochkarten bei der Auswertung von Linear B*. Propriu-zis, paralel cu problemele ridicate de verificarea descifrării linearului B cu ajutorul mașinilor de calcul, prof. J. Harmata și E. Welskopf au mai prezentat și o dare de seamă asupra Congresului general de micenologie de la Roma, din august 1967. În sfârșit, după cum vom arăta mai departe, s-a discutat și problema utilizării fișelor perforate pentru analiza textelor clasice din autorii latini.

În dimineața zilei de 16 octombrie dr. H. Geiss a vorbit despre perspectivele imediate ale utilizării mașinilor de calcul în descifrarea scrierii miceniene (comunicarea: *Einige Probleme der Mykenologie und ihre Lösungsmöglichkeiten mittels maschineller Lochkarten*). Totuși, cu ocazia demonstrației practice care a urmat, nu s-a putut constata în mod peremptoriu cât de departe ne poate duce metoda fișelor perforate, în lipsa unei coroborări precise a descifrării propuse de metoda Ventris cu noua codificare matematică, propusă de Geiss, care nu a găsit încă o recunoaștere internațională.

În ședința de după amiază am căpătat informații mai precise referitoare la posibilitățile de programare cibernetică a diferitelor descifrări în referatul prezentat de dr. E. Mater: *Zur Verwendung von datenverarbeitenden Maschinen bei der Entschlüsselung der Linear B-Inschriften*. În alt referat, dr. Liselote Huchthausen (Rostok) ne-a vorbit despre « Utilizarea fișelor perforate pentru analiza statistică a textelor clasice latine ». Cercetătoarea urmărește în primul rînd să determine în ce ordine ar fi rațional să se predea cunoștințele de vocabular și de gramatică latină în cadrul unei programe condensate, care se limitează la patru semestre. Analizele cu ajutorul metodelor cibernetice au pus în lumină necesitatea de a se acorda prioritate în predarea structurilor gramaticale unor elemente care prezintă o frecvență foarte mare în textele clasice și nu pot fi neglijate pe considerentul situării lor oarecum periferice în sistematica gramaticilor tradiționale (acesta este, de exemplu, cazul conjugării a treia consonantice, care, după părerea referentei, vine la rînd mult prea tirziu în desfășurarea lecțiilor; rangul de frecvență pe care îl ocupă aceste forme în analizele cibernetice impun o reconsiderare a planurilor de lecții pentru a înlesni predarea acestor verbe (unele numai aparent neregulate), simultan cu capitole de morfologie din prima parte a cursului.

Alternarea punctelor de vedere tradiționale cu informările utile despre utilizarea metodelor cibernetice în domeniul conjecturale, cum ar fi micenologia, sau în studiul gramaticii latine au stîrnit discuții animate, oferind sugestii prețioase pentru lărgirea unor domenii cu totul noi de investigație.